MAGDALENA GRAF

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ORCID: 0000-0002-0540-355X

e-mail: m.graf@amu.edu.pl

ROMANA ŁAPA

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ORCID: 0000-0001-6862-5048

e-mail: romanalapa@amu.edu.pl

OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA NAUKOWA
CZŁOWIEK – JĘZYK – PRAWO
POZNAŃ, 22-23 PAŹDZIERNIKA 2020 ROKU

W dniach 22-23 października 2020 roku odbyła się w Poznaniu ogólnopolska, interdyscyplinarna konferencja pt. *Człowiek – Język – Prawo*, wpisująca się w nurt cyklicznych, naukowych wydarzeń poświęconych różnym aspektom języka i komunikacji w sferze administracyjno-prawnej. Została zorganizowana na Wydziale Filologii Polskiej i Klasycznej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza przez Zakład Gramatyki Współczesnego Języka Polskiego i Onomastyki Instytutu Filologii Polskiej. Prowadzone w trybie zdalnym na MS Teams obrady miały charakter plenarny.

Z trójczłonowej formuły konferencyjnej organizatorzy za kluczową ideę tegorocznego spotkania uznali antropocentryzm wypływający z postrzegania człowieka jako podmiotu, który zajmuje centralne miejsce w zinstytucjonalizowanym przestrzeni społecznej. Biorąc pod uwagę perspektywę antropocentryczną, zaproponowali oni uczestnikom konferencji uwzględnienie tej perspektywy w opisie zagadnień, takich jak np.: gramatyczne, leksykalne i semantyczne cechy języka prawa, struktura i spójność tekstów prawnych i prawniczych, komunikacyjna specyfika dokumentów prawnych i administracyjnych, oblicza języka prawa w kontekście kulturowym.

Propozycja badawcza spotkała się z zainteresowaniem przedstawicieli różnych środowisk, nie tylko językoznawców i prawników z polskich ośrodków uniwersyteckich, lecz także specjalistów z sektora administracyjnego i osób zatrudnionych w kancelariach prawnych oraz sądach. W dwudniowym wydarzeniu oprócz licznie reprezentowanej grupy poznańskich naukowców wzięli udział prelegenci z Warszawy, Wrocławia, Torunia, Łodzi i Częstochowy. Podczas konferencji zostało wygłoszonych

dwadzieścia jeden referatów, które odzwierciedliły tematyczne i metodologiczne bogactwo zagadnień językowych i komunikacyjno-kulturowych znamienych dla zinstytucjonalizowanej przestrzeni społecznej. Obrady zaplanowano w siedmiu sesjach panelowych. Pierwszego dnia odbyły się cztery sesje, drugiego trzy.

Podczas pierwszej sesji referat otwierający naukowe obrady wygłosił dr hab. Tomasz Piekot z Uniwersytetu Wrocławskiego, który sięgając do dokumentów administracyjnych: regulaminów i warunków ubezpieczenia, uświadomił istotę i przydatność koncepcji *plain language* i *legal design* jako dwóch metod upraszczania regulacji. Mgr Justyna Zandberg-Malec (kancelaria *Wardynski i Wspólnicy*, Warszawa) przyjrzała się prostemu językowi w kancelarii prawnej (*Prosty język w kancelarii prawnej – okiem praktyka*). Podkreśliła, iż prawnicy cenią zrozumiałość i skuteczność redagowanych pism, chcą pisać prosto oraz potrzebują specjalistów zajmujących się językiem. Przedsięwzięć, które polegają na upraszczaniu języka i są podejmowane przez różne instytucje, dotyczyło wystąpienie prof. UAM dr. hab. Jarosława Liberka (Poznań). Prelegent przybliżył założenia prostej polszczyzny związane z projektem upraszczania języka urzędowego w Urzędzie Miasta Poznania.

Drugą sesję rozpoczęła prof. UMK dr hab. Małgorzata Gębka-Wolak (Toruń), przedstawiając w referacie pt. *Elektroniczny słownik leksyki prawnej HELP. Prezentacja projektu* najistotniejsze założenia projektu stanowiącego kontynuację badań nad polszczyzną prawną. Prof. UAM dr hab. Marzena Kordela (Poznań) zaprezentowała *Ujęcie językowe wartości prawnych w tekście polskiej konstytucji*. Jako teoretyk prawa, mówiąc o aksjologii, nakreśliła perspektywę znamieną dla szkoły prawoznawczej. Prof. UAM dr hab. Agnieszka Słoboda (Poznań) poddała analizie teksty średniowieczne – wielkopolskie rotę sądowe. Biorąc pod uwagę strukturę zapiski sądowej i obecność w niej elementów łacińskich, doszła do wniosku, że istniał jakiś wzorzec gatunkowy w języku łacińskim (formularz), wykorzystywany przez pisarzy sądowych do tworzenia rot sądowych w języku polskim.

Po południu w trzecim panelu wyniki swoich badań omówili prof. UMK dr hab. Andrzej Moroz (Toruń), prof. UAM dr hab. Romana Łapa (Poznań) i mgr Wojciech Stelmach (UAM, Poznań). Pierwszy Referent, przywołując z materiału źródłowego wybrane konstrukcje gerundialne, zestawiając i utożsamiając je z wyrażeniami terminologicznymi, zasygnalizował trudności ich opisu w języku prawnym (*Gerundialne jednostki tekstu prawnego – problem identyfikacji*). Prof. UAM dr hab. Romana Łapa w wystąpieniu poświęconym predykatom modalnym (*Jeszcze o semantyce predykatów modalnych – perspektywa językoznawcza*) wyjaśniła, jaką rolę w badaniach nad ich strukturą znaczeniową odgrywają wprowadzające kolejne zdanie rzeczownikowe wykładniki kwalifikacji normatywnej. Z kolei mgr Wojciech Stelmach poświęcił uwagę językowym środkom perswazyjnym; scharakteryzował je w tekście historycznym zatytułowanym *Postępek prawa czartowskiego przeciw narodowi polskiemu*.

Czwartą sesję, zamykającą czwartkowe obrady, otworzył referat mgr Julii Besz (kancelaria *Domański Zakrzewski Palinka*, Wrocław) *Compliance i whistleblowing jako nowe zjawisko prawno-językowe w Polsce*. Prelegentka zauważyła, iż stosowanie podanych w tytule pojęć to nadal wyzwanie dla polskiego rynku i samej branży prawnej. Popularyzacja dwóch nazw nastąpi w naturalny sposób, wynikający z globalizacji zwyczajów handlowych i harmonizacji prawa europejskiego. Wykorzysta-

nie narzędzi analizy językoznawczej (filologicznej) w procesie sądowym w odniesieniu do ekspertyz biegłego-językoznawcy stanowiło przedmiot obserwacji prof. UAM dr. hab. Michała Szczyszka (*Prawne aspekty interpretacji językoznawczej – zakres znaczeniowy leksemu **zboczenie** (analiza legilingwistyczna)*). Aspekt językoznawczy związany z interpretacją przez sąd wybranych wypowiedzi uznanych za obraźliwe wykorzystywała w badaniach reprezentująca Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu mgr Alicja Labijak (*Wypowiedź jako czynność sprawcza wykroczenia z art. 141 k.w.*).

Drugiego dnia uczestnicy konferencji mogli wysłuchać dziewięciu referatów. Rozpoczynające piąty panel wystąpienie dr. Bartłomieja Cieśli z Uniwersytetu Łódzkiego (*Współczesne teksty urzędowe a reguły prostej polszczyzny*) traktowało o modernizacji tekstów powstałych w trzech jednostkach administracji publicznej: urzędzie wojewódzkim, starostwie powiatowym i powiatowym urzędzie pracy. Drugi referat mówiący o koncepcji *legal design* jako narzędziu osiągnięcia komunikatywności tekstu prawnego przygotowali mgr Aleksandra Bieniek i mgr Rafał Lorent (*Zakrzewski Domański Palinka sp. k.*, Warszawa). Autorzy, zważywszy na to, że język prawny jest trudny i mało zrozumiały – przede wszystkim dla odbiorców bez prawniczego wykształcenia – zaproponowali uproszczenie języka komunikacji prawnej z zachowaniem jego walorów normokształtnych. W trzecim referacie (*Postulat zrozumiałości języka prawnego i prawniczego w praktyce sądowej*) mgr Mikołaj Labijak (UAM, Poznań), uwzględniając model *plain language* i jego granice określone przez wymóg precyzji dwóch języków: prawnego i prawniczego, pokazał różny stopień realizacji postulatu zrozumiałości w zarządzeniach, orzeczeniach i ich uzasadnieniach oraz pouczeniach adresowanych do stron i uczestników postępowania

W szóstej sesji jako pierwszy zabrał głos mgr inż. Piotr Mierzwiński (Adamowizna). W omówieniu dotyczącym języka wynalazków patentowych zaakcentował niejednolitość stylistyczną tekstu, stanowiącą efekt wykorzystania środków właściwych z jednej strony językowi prawniczemu, zaś z drugiej odmianie technicznej. Oparte na metodologii kognitywnej wystąpienie mgr Anny Falany-Jafry (UJD, Częstochowa) było poświęcone problematyce kategoryzacji językowych, jakich dokonuje się w tekstach prawnych (*Znamiona przestępstw i wykroczeń jako zbiory rozmyte. Przyczynek do prototypowej kategoryzacji pojęć prawnych*). Prof. UAM dr. hab. Marta Wrześniewska-Pietrzak (Poznań) zanalizowała wybrane akty prawne (m.in. *Konwencję ONZ o prawach osób niepełnosprawnych*) pod kątem występującej w nich leksyki nazywającej osoby z niepełnosprawnością, w tym społeczność G/głuchych. Pokazała ją na szerszym tle sposobów nazywania i postrzegania własnej społeczności, które wynikają z niejednorodnego postrzegania głuchoty.

W ostatnim panelu mgr Dagmara Świerkowska (UAM, Poznań) w referacie pt. *Cytaty i plagiaty. Teksty piosenek i teksty slammerskie w świetle prawa autorskiego. Perspektywa porównawcza* zaprezentowała odmienne koncepcje ujmowania pojęć *plagiat* i *cytat* w świetle przepisów prawnych, a także w wybranych tekstach kultury. O wzajemnych interferencjach prawa i onomastyki, obserwowanych w zakresie antroponimii (zmiana imion i nazwisk), toponimii (działalność Komisji Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych w zakresie zmiany czy zniesienia nazw miejscowości) oraz chrematonimii (nazwy produktów), mówiła prof. UAM dr. hab.

Magdalena Graf (Poznań). Tytuł jej referatu to *Onomastyka i prawo – miejsca wspólne*. Ujęcie historycznojęzykowe zaprezentował w swoim wystąpieniu dr hab. Błażej Osowski (UAM, Poznań). W referacie zatytułowanym *Wykładowniki ekwiwalencji leksykalnej w wybranych XVIII-wiecznych inwentarzach dóbr szlacheckich* prelegent prześledził różne rodzaje ekwiwalentów leksykalnych i ich funkcje tekstowe w dawnym dokumencie prawnym.

Wygłoszone podczas konferencji referaty zobrazowały szerokie, wielowymiarowe spektrum zagadnień językowych i komunikacyjno-kulturowych charakterystycznych dla zinstytucjonalizowanej przestrzeni społecznej. Ważne metodologicznie i merytorycznie omówienia wsparte prezentacjami prowadziły do ożywionych, inspirujących dyskusji, w których wzięli udział zarówno teoretycy, jak i praktycy, specjaliści z zakresu różnych dziedzin. Wartość interdyscyplinarnego dwudniowego spotkania, skoncentrowanego wokół człowieka, języka i prawa, polega również na tym, że uświadomiło ono potrzebę kontynuacji tego typu przedsięwzięć naukowych.